

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและขอเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทและลักษณะการใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ตัวอย่างประชากรได้แก่ ครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้

1. สุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพฯ จำนวน 20 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงจำนวน 6 จังหวัด มาจังหวัดละ 3 โรงเรียน จำนวน 18 โรงเรียน รวมทั้งหมด 38 โรงเรียน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา (Simple Random Sampling)
2. สุ่มครูสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 มาชั้นละ 2 คน รวม 228 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม 1 ชุด สำหรับครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจคำตอบ (Check List) เป็นคำถามเกี่ยวกับสถาน
ภาพของครูสังคมศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) และมาตราส่วนประเมิน
ค่า (Rating Scale) เป็นคำถามเกี่ยวกับประเภทและลักษณะการใช้ประโยชน์ของ
แหล่งชุมชนของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในเรื่อง ประเภทของแหล่งชุมชน วิธีการใช้แหล่งชุมชน
เวลาที่ใช้แหล่งชุมชนและกิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัติก่อนและหลังการใช้แหล่งชุมชน

ตอนที่ 3 เป็นแบบปลายเปิด (Open ended) สำหรับให้ครูสังคมศึกษาเขียนข้อ
เสนอแนะและปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และให้ทดลองใช้
(Try Out) กับครูสังคมศึกษาจำนวน 10 คน ที่มีเชื้อตัวอย่างประชากรจริง ไปใช้กับ
ตัวอย่างประชากรที่เลือกไว้ และได้รับแบบสอบถามคืนจากครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ จำนวน
113 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.17 จากครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงจำนวน 99 ฉบับ คิด
เป็นร้อยละ 91.67 รวมทั้งสิ้น 212 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 92.98 ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์
โดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test)
แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางและอธิบายประกอบ

สรุปผลการวิจัย

1. เกี่ยวกับสถานภาพของครูสังคมศึกษา

ครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 25 - 30 ปี และวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมาคืออนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีประสบการณ์ในด้านการสอน 5 - 9 ปี และทำการสอน 16 - 20 คาบในหนึ่งสัปดาห์

2. เกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอน

ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ ทุกคน ร้อยละ 100 ใช้ห้องสมุด หนังสือพิมพ์ เอกสารและสิ่งพิมพ์ แผนที่และแผนภูมิต่าง ๆ ครูจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 27.43 ใช้ตลาดเพื่อประกอบการเรียนการสอน ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 97.98 ใช้แผนที่และแผนภูมิต่าง ๆ และครูจำนวนที่สุด ร้อยละ 23.23 ใช้ศูนย์เยาวชนเพื่อประกอบการเรียนการสอน

แหล่งความรู้ในชุมชนที่ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้ประกอบการเรียนการสอนในระดับมากเช่นเดียวกันคือ ห้องสมุดโรงเรียน หนังสือพิมพ์ เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แผนที่และแผนภูมิต่าง ๆ และสหกรณ์โรงเรียน แหล่งชุมชนที่ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้ระดับน้อยเช่นเดียวกันคือ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์อื่น ๆ รัฐบาล ศาล กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ สถานีตรวจอากาศ หน่วยราชการอื่น ๆ โรงมหรสพ สถานที่ของเอกชน สหกรณ์การเกษตร ท่าเรือประมง นาทุ่ง และนาเกลือ

แหล่งชุมชนที่ครูสังคมศึกษาใช้ในระดับต่างกันคือ หอสมุดแห่งชาติ สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วิทยากรหรือผู้มีความรู้ ตลาด พระบรมมหาราชวังหรือพระราชวัง สถานทูต และศูนย์เยาวชน ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ ใช้ในระดับปานกลางแต่ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงใช้ในระดับน้อย ห้องสมุดทั่ว ๆ ไป

และศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษา ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ ใช้ในระดับน้อย แต่ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง ใช้ในระดับปานกลาง และสภาจังหวัด ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ ใช้ในระดับน้อยที่สุด แต่ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงใช้ในระดับน้อย แหล่งชุมชนประเภทอื่น ๆ ใช้ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

3. วิธีการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอน

ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมาก ร้อยละ 99.11 และ 92.93 ใช้วิธีแนะหรือพานักเรียนออกไปร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น การทำบุญเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา และครูสังคมศึกษาจำนวนน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 27.43 ของครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และ ร้อยละ 29.29 ของครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง ใช้วิธีการแนะหรือพานักเรียนไปสังเกตการณ์เลือกตั้ง

วิธีการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนที่ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้ในระดั้มากเช่นเดียวกันคือ การมอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ๆ วิธีการที่ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้ในระดั้มากต่างกันคือ การแนะหรือพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น การทำบุญเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ ใช้วิธีการนี้ในระดั้มาก แต่ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงใช้ในระดั้มากกลาง การไปศึกษานอกสถานที่ในเขตจังหวัดและนอกเขตจังหวัด มอบหมายให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ในชุมชนนอกโรงเรียน การพานักเรียนออกไปสำรวจบริเวณโรงเรียนหรือชุมชนใกล้โรงเรียน และวิธีการแนะหรือพานักเรียนไปสังเกตการณ์เลือกตั้ง ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ ใช้วิธีการดังกล่าวในระดับปานกลาง แต่ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงใช้ระดั้มาก และครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ ใช้วิธีการแนะหรือพานักเรียนไปฟังการประชุมต่าง ๆ เช่น การประชุมของสภาจังหวัด หรือรัฐสภา ในระดั้มากน้อยที่สุด แต่ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงใช้ในระดั้มากน้อย ส่วนวิธีการอื่น ๆ ใช้ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

4. เวลาที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

4.1 ครูผู้สอนในกรุงเทพฯ และครูผู้สอนในจังหวัดใกล้เคียง จำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 83.18 และ 66.67 ใช้เวลาเรียนในการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกสถานที่ และครูผู้สอนจำนวนน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 46.02 ของครูผู้สอนใน กรุงเทพฯ และ ร้อยละ 38.38 ของครูผู้สอนในจังหวัดใกล้เคียงให้นักเรียนไปศึกษา นอกสถานที่ในระหว่างหยุดภาคเรียน โดยที่ครูผู้สอนทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้เวลาต่าง ๆ ดังกล่าว ในการปฏิบัติกิจกรรมในระดับปานกลาง

4.2 ครูผู้สอนในกรุงเทพฯ และครูผู้สอนในจังหวัดใกล้เคียง จำนวนมากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 86.73 และ 76.77 ให้นักเรียนฟังวิทยากร ฟังอภิปราย หรือฟังการบรรยายในเวลาเรียน ครูผู้สอนจำนวนน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 38.05 ของ ครูผู้สอนในกรุงเทพฯ และร้อยละ 20.20 ของครูผู้สอนในจังหวัดใกล้เคียงใช้ เวลาในระหว่างหยุดภาคเรียนเช่นเดียวกัน ระดับความมากน้อยของการใช้เวลาต่าง ๆ นั้น ครูผู้สอนในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้เวลาในเวลาเรียนในระดับปานกลาง วันเสาร์หรือวันอาทิตย์ และวันหยุดราชการอื่น ๆ ในระดับน้อย นอกจากนี้ครูผู้สอนใน กรุงเทพฯยังใช้เวลาในเวลาเรียน เช่น เวลาพักหรือหลังเลิกเรียน ว่างระหว่างหยุดภาคเรียน และเมื่อมีโอกาสพิเศษ ในระดับปานกลาง อีกด้วย แต่ครูผู้สอนในจังหวัดใกล้เคียงใช้ เวลาดังกล่าวในการปฏิบัติกิจกรรมในระดับน้อย

4.3 ครูผู้สอนในกรุงเทพฯ และครูผู้สอนในจังหวัดใกล้เคียง จำนวนมากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 69.02 และ 71.72 ให้นักเรียนไปรวมกิจกรรมของชุมชน ในเวลาเรียน และครูจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ 40.70 ของครูผู้สอนในกรุงเทพฯ และ ร้อยละ 31.31 ของครูผู้สอนในจังหวัดใกล้เคียง ใช้เวลาในระหว่างหยุดภาคเรียน ระดับความมากน้อยของการใช้เวลาต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ครูผู้สอนในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้เวลาในเวลาเรียน วันเสาร์หรืออาทิตย์ และเมื่อมีโอกาสพิเศษในระดับ ปานกลาง การในวันหยุดราชการอื่น ๆ ในระดับน้อย นอกจากนี้ครูผู้สอนในกรุงเทพฯ ยังใช้ เวลาในเวลาเรียน เช่นเวลาพัก

หรือหลังเลิกเรียน และระหว่างหยุดภาคเรียนในระดับปานกลาง แต่ครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัด
ไกลเคียงใช้เวลาตั้งกลาไว้ในระดับน้อย

4.4 ครูสั่งคณิตศึกษาในกรุงเทพฯ และครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียงจำนวนมากที่สุด คือ ติครอยละ 53.10 ของครูสั่งคณิตศึกษาในกรุงเทพฯ ให้นักเรียนออกไปสำรวจ
บริเวณโรงเรียนและชุมชนใกล้โรงเรียน เมื่อมีโอกาสพิเศษและ รอยละ 48.49 ของครู
สั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียงให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมนี้ในเวลาเรียน ครูสั่งคณิตศึกษาจำนวน
น้อยที่สุดคือ รอยละ 28.32 ของครูสั่งคณิตศึกษาในกรุงเทพฯ และ รอยละ 22.22 ของครู
สั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียงให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมนี้ในระหว่างหยุดภาคเรียน ระดับ
ความมากน้อยของการใช้ช่วงเวลาต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ครูสั่งคณิตศึกษาใช้ในระดับ
แตกต่างกัน ครูสั่งคณิตศึกษาในกรุงเทพฯ ใช้เวลานอกเวลาเรียน เช่น เวลาพักหรือหลังเลิกเรียน
ระหว่างหยุดภาคเรียน และเมื่อมีโอกาสพิเศษในระดับปานกลาง ส่วนเวลาอื่น ๆ ใช้ในระดับ
น้อย แต่ครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียงใช้เวลาในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ในระดับปานกลาง
ส่วนเวลาอื่น ๆ ใช้ในระดับน้อย

4.5 ครูสั่งคณิตศึกษาในกรุงเทพฯ และครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียง จำนวน
มากที่สุดคือ รอยละ 48.67 ของครูสั่งคณิตศึกษาในกรุงเทพฯ ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้มีความรู้
ในชุมชนเมื่อมีโอกาสพิเศษ รอยละ 33.33 ของครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียง ให้นักเรียน
ปฏิบัติกิจกรรมนี้ในเวลาเรียน ครูสั่งคณิตศึกษาจำนวนน้อยที่สุดคือ รอยละ 28.32 ของครูสั่งคณิต
ศึกษาในกรุงเทพฯ ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมนี้ในระหว่างหยุดภาคเรียน และ รอยละ 24.24
ของครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียงใช้เวลาในระหว่างหยุดภาคเรียนและวันหยุดราชการอื่น ๆ

ระดับความมากน้อยของการใช้ช่วงเวลาต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมนี้ ครูสั่งคณิตศึกษา
ในกรุงเทพฯ ใช้เวลาในเวลาเรียนที่นอกเหนือจากชั่วโมงเรียนวิชาสั่งคณิตศึกษาในระดับปานกลาง และ
ใช้เวลาอื่น ๆ ในระดับน้อย ครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียงใช้เวลาในวันเสาร์หรืออาทิตย์ และ
เมื่อมีโอกาสพิเศษในระดับปานกลาง และใช้เวลาอื่น ๆ ในระดับน้อย

5. กิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัติก่อนและหลังการใช้ประโยชน์แหล่งชุมชน

5.1 ครูสั่งคณิตศึกษาในกรุงเทพฯ และครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียง จำนวน
มากที่สุดคือ ครูสั่งคณิตศึกษาในกรุงเทพฯ ทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100 ครูสั่งคณิตศึกษาในจังหวัดไกลเคียง

ร้อยละ 80.81 ให้นักเรียนอ่านหนังสือแบบเรียนก่อนที่นักเรียนจะไปใช้แหล่งชุมชน ครูจำนวนน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 64.60 และ 59.60 ของครูสังกัดศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ให้นักเรียนเข้าร่วมปฐมนิเทศเพื่อทราบจุดประสงค์และรายละเอียดต่าง ๆ

กิจกรรมที่ครูสังกัดศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ให้นักเรียนปฏิบัติในระดั้มากเช่นเดียวกัน ก่อนการไปใช้แหล่งชุมชนคือ ให้นักเรียนอ่านหนังสือแบบเรียน ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ให้นักเรียนปฏิบัติในระดับปานกลาง

5.2 ครูสังกัดศึกษาในกรุงเทพฯ และครูสังกัดศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง จำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 96.46 และ 81.82 ให้นักเรียนเขียนรายงาน ความเรียง หลังจากนักเรียนได้ใช้แหล่งชุมชนแล้ว ครูสังกัดศึกษาในกรุงเทพฯ จำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ 49.56 ให้นักเรียนมีกิจกรรมการสร้างสถานการณ์จำลอง แต่ครูสังกัดศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง จำนวนน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 40.40 ให้นักเรียนเขียนจดหมายตอบขอบคุณ หรือแสดงความคิดเห็น ตลอดจนขอเสนอแนะไปยังเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชน

กิจกรรมที่ครูสังกัดศึกษาในกรุงเทพฯ ให้นักเรียนปฏิบัติในระดั้มาก หลังการใช้แหล่งชุมชน คือ ให้นักเรียนเขียนรายงาน ความเรียงและทำแบบทดสอบแบบปรนัยและอัตนัย ส่วนครูสังกัดศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง ให้นักเรียนเขียนรายงาน ความเรียงในระดั้มากเช่นเดียวกับ สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ปฏิบัติในระดับปานกลาง

6. การเปรียบเทียบลักษณะการใช้ประโยชน์แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของครูสังกัดศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงเกี่ยวกับประเภทของแหล่งชุมชน วิธีการใช้แหล่งชุมชน เวลาที่ใช้แหล่งชุมชนและกิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัติก่อนและหลังการใช้แหล่งชุมชน ปรากฏว่ามีลักษณะการใช้แหล่งชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

7. ปัญหาและขอเสนอแนะของครูสังกัดศึกษาในการใช้แหล่งชุมชนเพื่อประกอบการเรียนการสอน มีดังนี้

7.1 ครูผู้สอนศึกษาส่วนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน ต้องผ่านหลายขั้นตอนทำให้เกิดความล่าช้า ไม่ทันกับบทเรียนหรือสภาพการณ์ที่นักเรียนจะศึกษา บางโรงเรียนห้ามไปใช้แหล่งชุมชนในเวลาเรียน และโรงเรียนบางแห่งยังไม่มีจุดประสงค์ที่แน่นอนเกี่ยวกับระเบียบในการอนุมัติเรื่องต่าง ๆ ทำให้การใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนไม่สะดวกในเวลาที่สถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนส่วนมากอำนวยความสะดวกผู้ให้บริการดี

7.2 ครูผู้สอนศึกษาส่วนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับเวลาในการใช้แหล่งชุมชน ครูผู้สอนมีเวลาในการใช้แหล่งชุมชนน้อย เพราะเนื้อหาวิชาในหลักสูตรมาก จึงมุ่งสอนให้ทันตามหลักสูตร สำหรับนักเรียนต้องใช้เวลาวางและเวลาในวันหยุดช่วยผู้ปกครองทำงาน และแหล่งชุมชนบางแห่งปิดในวันราชการ

7.3 ครูผู้สอนศึกษาส่วนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับวิทยากรและเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชน เพราะวิทยากรและเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชนมีจำนวนน้อย (บางแห่งก็ไม่มี) ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน วิทยากรไม่ค่อยเห็นความสำคัญและสนใจนักเรียนในระดับนี้เท่าที่ควร และการให้ข้อมูลน้อยเกินไป ไม่ค่อยมีเอกสารแจก

7.4 ครูผู้สอนศึกษาส่วนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ หรือค่าใช้จ่ายในการใช้แหล่งชุมชน เพราะโรงเรียนไม่มีงบประมาณ และงบประมาณของหมวดวิชาผู้สอนศึกษา มีจำกัดการเบิกจ่ายยาก

7.5 เกี่ยวกับความปลอดภัยและความสะดวกในการเดินทางในการไปใช้แหล่งชุมชนเป็นปัญหา เพราะโรงเรียนไม่มีรถประจำโรงเรียนอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียน ชั้น ม.1 ยังขาดความรับผิดชอบและความระมัดระวังที่ดีพอ

7.6 ครูผู้สอนศึกษาประสบปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนในการใช้แหล่งชุมชน เพราะนักเรียนมีจำนวนมากเกินไป นักเรียนชั้น ม.1 ยังขาดทักษะในการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน และนักเรียนบางส่วนยังไม่เห็นคุณค่าของการใช้แหล่งชุมชน ต้องใช้คะแนนเป็นเครื่องล่อใจ นอกจากนี้ยังขาดระเบียบวินัยและไม่ตรงต่อเวลา สำหรับผู้ปกครองของนักเรียนส่วนมากให้ความร่วมมือดี คือ แล้วยแต่ครูผู้สอนจะให้ทำกิจกรรมใด

7.7 ในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอน ครูสังคัมศึกษา ส่วนมากได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา และได้รับความร่วมมือจากครูในโรงเรียน ที่เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีโครงการและวัตถุประสงค์ที่

7.8 ในด้านการวัดผลและประเมินผล ทำได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากเวลา มีจำกัด และขาดเทคนิคการประเมินผลที่ดี

7.9 ครูสังคัมศึกษาส่วนมากมีความเห็นว่า การใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ประกอบการเรียนการสอนมีประโยชน์มาก เพราะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้นักเรียนเกิดความรู้และความเข้าใจมากขึ้น นักเรียนมีความกระตือรือร้น รู้จักวิถี การค้นคว้าหาความรู้ และจะทำให้นักเรียนเกิดความรักความผูกพันและความภูมิใจใน ท้องถิ่นและในชาติของตน ดังนั้นครูสังคัมศึกษาทุกคนเห็นวามสมควรอย่างยิ่งในการใช้แหล่ง ชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา เพราะนักเรียนส่วนมากให้ความสนใจใน การใช้แหล่งชุมชนมาก

7.10 ครูสังคัมศึกษาส่วนมากมีความรู้และความเข้าใจในการใช้แหล่ง ชุมชนประกอบการเรียนการสอนดีและดีพอควร เนื่องจากครูสังคัมศึกษาได้ศึกษาแหล่ง ชุมชนให้เข้าใจก่อนจะนำนักเรียนไปใช้ ในการใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนส่วนมากจะได้ ขอเท็จจริงถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

7.11 ผลเสียของการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชา สังคัมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีดังนี้ คือ ถ้าครูและนักเรียนมิได้มีการเตรียมการ อย่างดีแล้ว จะทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ หรือถ้าแหล่งชุมชนอยู่ไกล อาจมีปัญหา เกี่ยวกับ ความสะดวกและความปลอดภัยของนักเรียน ถ้านักเรียนไม่เข้าใจและเห็น ประโยชน์แล้วจะทำให้เกิดความสูญเสียเปล่าทางเศรษฐกิจด้วย

ข้อเสนอแนะของครูสังคัมศึกษาในการใช้ประโยชน์แหล่งชุมชนประกอบการ เรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา มีดังนี้

1. โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชน
2. ครูตั้งคณาธิการมีการประสานงานกับวิทยากร และเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
3. หน่วยงานพิเศษควรให้คำแนะนำและให้รายละเอียดเกี่ยวกับการใช้แหล่งชุมชนที่มีคุณค่าทางการศึกษาโดยเฉพาะในเขตจังหวัด
4. ผู้บังคับบัญชาควรให้การสนับสนุนการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนมากกว่าเดิม
5. การใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะแหล่งชุมชนในท้องถิ่น เพราะนักเรียนเป็นสมาชิกของสังคมนั้น จึงควรจะมีความรู้ ความเข้าใจ และรู้จักแหล่งชุมชนของตน
6. การศึกษานอกสถานที่ควรจัดให้มีตามความเหมาะสมแก่เวลาและเนื้อหาในบทเรียนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ควรมีการเตรียมนักเรียนให้พร้อมก่อนไปและไม่จำเป็นต้องไปศึกษานอกสถานที่ไกล ๆ โดยจัดไว้ในปฏิทินโรงเรียนและควรจัดให้เหมาะสมกับฤดูกาลด้วยเพื่อความสะดวกและปลอดภัยในการเดินทาง
7. การฟังวิทยากร ฟังอภิปรายหรือฟังการบรรยาย ควรเลือกวิทยากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในค่านั้น ๆ โดยเฉพาะ พร้อมทั้งมีเทคนิคในการพูดควย ไม่ควรใช้เวลาในการฟังนานเกินไป ควรจัดให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และความสนใจของนักเรียน ถ้าจัดที่โรงเรียนควรจัดสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม และครูต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักบรรยายในการฟังที่ดี
8. การสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ ควรจัดตามความเหมาะสมหรือเทอมละ 1 - 2 ครั้ง ควรให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมภาษณ์บุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ถ้านักเรียนยังเล็กและไม่กล้าก็อาจให้นักเรียนสัมภาษณ์

เป็นกลุ่มก็ได้พร้อมทั้งเตรียมคำถามให้ศึกษาการสัมภาษณ์

๑. ควรให้นักเรียนไปรวมกิจกรรมของชุมชนที่เห็นว่าประโยชน์ตามความเหมาะสมให้มากที่สุด และควรไปรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาให้มากขึ้น
10. ในการประเมินผลในการใช้แหล่งชุมชน ควรมีการประเมินผลก่อนและหลังการใช้แหล่งชุมชนเพื่อดูความแตกต่าง ควรมีการประเมินผลทุกด้าน และทั้งจุดประสงค์และประเมินตามจุดประสงค์ การประเมินผลควรใช้วิธีการหลาย ๆ วิธี เช่น การสังเกต ให้ทำแบบทดสอบแบบปรนัยและอัตนัย รายงาน อภิปราย ฯลฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. การใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของครูสังคมศึกษาผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมากที่สุดใช้ห้องสมุด หนังสือพิมพ์ เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แผนที่ และแผนภูมิต่าง ๆ โดยมีการใช้ห้องสมุดโรงเรียน หนังสือพิมพ์ เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และสหกรณ์โรงเรียนในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภิญโญ คັນพิทยคุปต์¹ ที่พบว่า ครูสังคมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและกรุงเทพฯ นิยมใช้เอกสารและสิ่งพิมพ์ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มากที่สุด และผลการวิจัยของ ทศพร เขาวนดี² ที่พบว่าครูภูมิศาสตร์จำนวนมากใช้เอกสารต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ทางวิชาภูมิศาสตร์เพื่อประกอบการเรียนการสอน ประหยัด สายวิเชียร³ ที่พบว่า แหล่งความรู้ที่ครูนิยมใช้ที่สุด คือ สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ วรรณวิมล หนิมพานิช⁴ ที่พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วครูใช้อุปกรณ์การสอนน้อย จะมีก็แต่ หนังสือพิมพ์ จุลสาร วารสาร แผนที่ พจนานุกรม จันทรวงษ์⁵ ที่พบว่า ครูสอนวิชามนุษย์และสิ่งแวดล้อมเห็นควมมากกับการให้นักเรียนอภิปรายปัญหาและการให้นักเรียนค้นคว้าจากห้องสมุด และสื่อการสอน ใคแก แผนภูมิ แผนที่ สิ่งพิมพ์ และเอกสารต่าง ๆ และ ปรารงค์สุวรรณ อติศโต⁶ ที่พบว่า ครูสังคมศึกษาใช้แผนที่ รูปภาพ หนังสือ และเอกสารประกอบการค้นคว้าบ่อยครั้งมาก

¹ภิญโญ คันพิทยคุปต์, เรื่องเดียวกัน

²ทศพร เขาวนดี, เรื่องเดียวกัน

³ประหยัด สายวิเชียร, เรื่องเดียวกัน

⁴วรรณวิมล หนิมพานิช, เรื่องเดียวกัน

⁵พจนานุกรม จันทรวงษ์, เรื่องเดียวกัน

⁶ปรารงค์สุวรรณ อติศโต, เรื่องเดียวกัน

จากผลการวิจัยที่ว่า ครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงมีการใช้สหกรณ์โรงเรียนในระดับมากด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก กิจกรรมสหกรณ์เป็นกิจกรรมใหม่ในหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับบทเรียน ประกอบกับโรงเรียนเกือบทุกโรงเรียนมีสหกรณ์ภายในโรงเรียน จึงทำให้ครูสังคัมศึกษาใช้สหกรณ์ในโรงเรียนประกอบการเรียนการสอนในระดับมาก

จากผลการวิจัยที่ว่า ครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมากที่สุดใช้ห้องสมุด และมีการใช้ห้องสมุดโรงเรียนในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งความรู้ที่มีประโยชน์และสะดวกในการใช้มาก สอดคล้องกับความคิดเห็นของ มงคล อาละพล¹ ที่ว่า ห้องสมุดเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรใหม่โรงเรียนควรถือว่าห้องสมุดเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรใหม่ทุกระดับ โดยเฉพาะวิชาสังคัมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระครอบคลุมวิทยาการหลายด้าน ฉะนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้กว้างขวางเพียงพอ ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจะต้องพยายามจัดซื้อหนังสืออ้างอิงในสาขาวิชาต่าง ๆ ไว้ให้อย่างเพียงพอสำหรับการค้นคว้าของครูผู้สอน และการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมของนักเรียน

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพฯ จำนวนน้อยที่สุดใช้ตลาด แต่ครูสังคัมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง จำนวนน้อยที่สุดใช้ศูนย์เยาวชน และครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพฯ มีการใช้สภาจังหวัดเพื่อประกอบการเรียนการสอนในระดับน้อยที่สุด ซึ่งไม่ตรงกับผลการวิจัยของ ภิญโญ ตันพิทยคุปต์ ที่พบว่า ครูสังคัมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและกรุงเทพฯ ใช้โทรศัพท์น้อยที่สุด ส่วน ทศพร เขาวนนี้พบว่า ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ ใช้ฟิล์มสตริป จากแหล่งความรู้ทางภูมิศาสตร์น้อยที่สุดและ

¹ มงคล อาละพล. "การวางแผนและมาตรการพัฒนาระยะยาวเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับคนพิการ," มิตรครู 23 (มีนาคม 2524): 30.

ประหยัค สายวิเชียร พบว่า ครูสังคมศึกษาใช้ศูนย์การศกษาคนน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันนี้ โทรทัศน์ ฟิล์มสตริป และศูนย์การศกษาแบบ เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น แก่แหล่งชุมชนประเภท ตลาด ศูนย์เยาวชน หรือสภาจังหวัดที่เห็นถูกมองข้ามไป โดยไม่เห็นประโยชน์ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า เวลาไม่เอื้ออำนวยและความไม่สะดวกในการใช้โดยเฉพาะสภาจังหวัด นอกจากนี้ยังแสดงว่าครูสังคมศึกษาไม่ค่อยมีการใช้แหล่งชุมชน ชามเซต ซึ่งแสดงถึงลักษณะของครูสังคมศึกษาว่าไม่ก้าวออกไปหาประสบการณ์เพื่อเสริมความรู้ให้แก่ักเรียนเท่าที่ควร

* 2. วิธีการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมากที่สุด ใช้วิธีการแนะหรือพานักเรียนออกไปรวมกิจกรรมของชุมชน เช่น การทำบุญ เวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา โดยใช้วิธีการมอบหมายให้นักเรียนไปค้นหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ๆ ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภิญโญ ต้นพิทยกุลปัท ทศพร เขาวนที และประหยัค สายวิเชียร แก่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง จำนวนน้อยที่สุด ใช้วิธีแนะหรือพานักเรียนไปสังเกตการเลือกตั้งและครูในกรุงเทพฯ ใช้วิธีแนะหรือพานักเรียนไปฟังการประชุมต่าง ๆ เช่น การประชุมสภาจังหวัด หรือรัฐสภาในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเลือกตั้ง ถ้าเป็นการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร 4 ปี จึงมีการเลือกตั้งเพียง 1 ครั้ง ยกเว้นเมื่อมีการเลือกตั้งซ่อม สวสมาชิกสภาจังหวัด สำหรับในกรุงเทพฯก็ใช้วิธีการแต่งตั้ง ถ้าเป็นการเลือกตั้ง กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่ค่อยอยู่ในความสนใจมากนัก ดังนั้นจึงอาจทำให้ครูสังคมศึกษาใช้วิธีการแนะหรือพานักเรียนไปฟังการประชุมต่าง ๆ เช่น การประชุมของสภาจังหวัด หรือรัฐสภาในระดับน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะว่าวิธีการดังกล่าวถ้าไม่คิดต่ออย่างเป็นทางการแล้วคงจะทำได้ยาก

3. เวลาที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า

3.1 ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง จำนวนมากที่สุด

ใช้เวลาในเวลาเรียนเพื่อการจัดกิจกรรมการศึกษาออกสถานที่ ครูจำนวนน้อยที่สุด ให้นักเรียนไปศึกษาออกสถานที่ในระหว่างหยุดภาคเรียน โดยที่ครูสังคมศึกษาใช้ช่วงเวลาต่าง ๆ ดังกล่าวในระดับปานกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภูมิไญ คັນพิทยกุลต์ ที่พบว่า ครูสังคมศึกษาจำนวนมากให้นักเรียนไปศึกษาออกสถานที่ในวันเสาร์และวันหยุดราชการอื่น ๆ วันเรียนปกติไม่มีกิจกรรมนี้ ทศพร เขาวนดี้ และ ประหยัด สายวิเชียร ที่พบว่า ครูจำนวนมากใช้เวลาในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ และครูจำนวนน้อยที่สุดในเวลาเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การศึกษาออกสถานที่เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการเรียนการสอน การใช้เวลาในเวลาเรียนทำให้สะดวกทั้งครู และ นักเรียน ถ้าเป็นวันหยุดราชการ สถานที่บางแห่งอาจไม่เปิดบริการ และครูอาจมีภาระส่วนตัวไม่สะดวกในการไป

3.2 ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมากที่สุด ให้นักเรียนฟังวิทยากร ฟังอภิปราย หรือฟังการบรรยายในเวลาเรียน และครูจำนวนน้อยที่สุดใช้เวลาระหว่างหยุดภาคเรียน โดยที่ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงใช้เวลาในเวลาเรียนในระดับปานกลาง ใช้เวลาในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ และวันหยุดราชการอื่น ๆ ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศพร เขาวนดี้ และ ประหยัด สายวิเชียร

4. กิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัติก่อนและหลังการใช้ประโยชน์แหล่งชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

4.1 ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมากที่สุด ให้นักเรียนอ่านหนังสือแบบเรียนก่อนที่จะให้นักเรียนไปใช้แหล่งชุมชน และครูสังคมศึกษาจำนวนน้อยที่สุดให้นักเรียนเข้าร่วมการประชุมเพื่อทราบจุดประสงค์และรายละเอียดต่าง ๆ โดยที่ครูสังคมศึกษาให้นักเรียนอ่านหนังสือแบบเรียนก่อนไปใช้แหล่งชุมชนในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศพร เขาวนดี้ และ ประหยัด สายวิเชียร

เชื่อว่า ครูจำนวนมากใช้วิธีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีที่ประโยชน์แห่งความรู้ธิบายเรื่องที่จะไปศึกษา และครูจำนวนน้อยใช้วิธีการจัดแสดงภาพ หรือฉายภาพยนตร์ให้นักเรียนก่อนจึงสรุปให้ว่า ครูสังคัมศึกษาโดยทั่วไปไม่ค่อยมีการจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมตัวนักเรียนก่อนออกไปใช้ประโยชน์ในแหล่งชุมชนที่ดีพอ เพราะการที่ครูสังคัมศึกษาให้นักเรียนอ่านหนังสือเรียนก่อนไปชมแหล่งชุมชนในระดับมัธยม แสดงว่าครูยังคงเน้นด้านเนื้อหาวิชามากกว่าด้านอื่น ๆ

4.2 ครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมากที่สุดให้นักเรียนเขียนรายงานความเรียง และให้นักเรียนทำแบบทดสอบแบบปรนัยและอัตนัย หลังจากนักเรียนใช้แหล่งชุมชนแล้ว และให้นักเรียนปฏิบัติในระดับมัธยม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศพร เขาวนที ประหยัด สายวิเชียร และผลการวิจัยของ นพพร พานิชสุข¹ ที่พบว่า วิธีสอนสังคัมศึกษาที่นิยมใช้ในปัจจุบัน คือ การให้นักเรียนทำรายงานก่อนประกอบ การเรียนการสอน และผลการวิจัยยังพบว่าครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพฯ จำนวนน้อยที่สุด ให้นักเรียนมีกิจกรรมแบบการสร้างสถานการณ์จำลอง แต่ครูสังคัมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงให้นักเรียนเขียนจดหมายตอบขอบคุณ หรือแสดงความคิดเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะไปยังเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พูนสิน จันทรวงศ์ ที่พบว่า วิธีการที่ครูสังคัมศึกษาใช้น้อย คือ การเชิญวิทยากรมาบรรยายบางหัวข้อ การสอนโดยการสร้างสถานการณ์จำลอง และการให้นักเรียนจัดนิทรรศการ และพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่น้อยที่สุด แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศพร เขาวนที และประหยัด สายวิเชียร ที่ว่าครูจำนวนน้อยที่สุดให้นักเรียนจัดนิทรรศการหลังจากการใช้แหล่งชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนการสอนโดยการสร้างสถานการณ์จำลองนั้นค่อนข้างใช้เวลาพอสมควร และเป็นเทคนิคการสอนแบบใหม่ ที่ครูสังคัมศึกษายังใช้น้อย แต่อย่างไรก็ตามแสดงว่า ครูมีวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อประเมินการใช้แหล่งชุมชนของนักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน

¹ นพพร พานิชสุข, เรื่องเดียวกัน.

5. การเปรียบเทียบลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชา
สังคมศึกษาของครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯและจังหวัดใกล้เคียง ปรากฏว่ามีลักษณะกึ่งกลางของ
ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯกับครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง เกี่ยวกับประเภทของแหล่งชุมชน
วิธีการใช้แหล่งชุมชนรวมทั้งเวลาที่ใช้แหล่งชุมชนและกิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัติก่อนและหลัง
การใช้แหล่งชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยที่ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯมี
ลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนมากกว่าครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง
ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

* 5.1 แหล่งชุมชนหรือแหล่งความรู้ในชุมชนประเภทต่าง ๆ ส่วนมากจะอยู่ใน
กรุงเทพฯ สำหรับในจังหวัดใกล้เคียงนั้นยังอาจมีแหล่งความรู้ที่ไม่เหมาะสมและเพียงพอ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งจะเสียเปรียบกรุงเทพฯในด้านสื่อมวลชน ถึงแม้ว่าระยะทางระหว่างกรุงเทพฯ
และจังหวัดใกล้เคียงจะไม่ห่างไกลกันก็ตาม แต่อาจจะมีปัญหาและอุปสรรคในด้านอื่น ๆ จึงอาจ
จะทำให้ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงไม่ไปใช้แหล่งชุมชนให้คุ้มค่า จากผลการวิจัยของ
วิชัย จันทร์เทพา¹ ที่พบว่า ครูสังคมศึกษาในสวนกุหลาบประสบปัญหาในระดับมากกว่าครูสังคม
ศึกษาในสวนกลางคือ ปัญหาที่นักเรียนขาดทักษะในการใช้แหล่งวิทยากร ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า
ครูสังคมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียงมีการฝึกให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองน้อยกว่า
และมีการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนน้อยกว่าครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯ

5.2 ครูสังคมศึกษาและนักเรียนในกรุงเทพฯ มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ มาก
กว่า ทั้งนี้เพราะทั้งครูและนักเรียนในกรุงเทพฯ มีโอกาสในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้
สะดวกกว่าและถ้ามีปัญหาในด้านกรเรียนการสอน ครูสังคมศึกษาในกรุงเทพฯสามารถแสวงหา
ความรู้ความเข้าใจหรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็วกว่า นอกจากนั้นโรงเรียน
มัธยมศึกษาในกรุงเทพฯ ส่วนมากมีการสอนสองผลัด แต่โรงเรียนในจังหวัดใกล้เคียงมีการสอน
ผลัดเดียว จึงทำให้ครูและนักเรียนในกรุงเทพฯ มีเวลาและโอกาสในการใช้แหล่งชุมชนประกอบ
การเรียนการสอนไ้มากกว่า ผลการวิจัยของ วิชัย จันทร์เทพา พบว่า ครูสังคมศึกษาในสวน
กุหลาบประสบปัญหาในระดับมากกว่า ครูสังคมศึกษาในสวนกลาง คือเวลาสำหรับศึกษาค้นคว้า

¹วิชัย จันทร์เทพา, เรื่องเดียวกัน.

เล่มใหม่จะสำรวจงานนักเรียน ดังนั้นจากผลการวิจัยที่พบว่าครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพฯ และ จังหวัดใกล้เคียงใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างกัน จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

6. ปัญหาในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอน สรุปได้ว่าครูสังคัมศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนคือขอควร แต่ในการใช้แหล่งชุมชนนั้นมีปัญหาในด้านต่าง ๆ มาก ปัญหาสำคัญที่สุดคือปัญหาในเรื่องเวลา เป็นที่น่าสังเกตว่าขณะนี้บางโรงเรียนจะมีการสอนสองผลัด ซึ่งทำให้ครูและนักเรียนมีเวลามากขึ้น แต่ครูก็ยังประสบปัญหาว่าไม่มีเวลาในการใช้แหล่งชุมชน ไม่มีเวลาในการวัดผลและประเมินผลในการใช้แหล่งชุมชน เพราะครูมุ่งสอนให้ทันตามหลักสูตรเป็นสำคัญ เพราะว่าเนื้อหาวิชามาก นักเรียนสวนมากโดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ยังขาดทักษะในการใช้แหล่งชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กงศักดิ์ สังฆมานนท์¹ ที่พบว่า ปัญหาสำคัญที่สุดที่ครูสอนสังคัมศึกษา ชั้น ม.1 ประสบ คือ ปัญหาเกี่ยวกับเวลาเรียน ซึ่งไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา วิจัย จันทรเทพา ก็ได้พบว่า ปัญหาหนึ่งที่ครูสังคัมศึกษาในส่วนภูมิภาคประสบอยู่ในระดับมากกว่าครูสังคัมศึกษาในสวนกลาง คือ นักเรียนขาดทักษะในการใช้แหล่งวิชาการ และขาดทักษะในการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นควยว่าหลักสูตรเป็นเพียงเครื่องมือหรือหลักที่ครูยึดในการปฏิบัติการเรียนการสอนเท่านั้น² ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะใช้เทคนิคและความสามารถในการปรับหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น จนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

¹ กงศักดิ์ สังฆมานนท์, เรื่องเดียวกัน.

² บุญถิ่น อัครถาวร, "การปรับปรุงหลักสูตรและการฝึกหัดครู" รายงานการสัมมนาเรื่องแนวคิดใหม่ในการฝึกหัดครูมัธยม" (พระนคร: มิตรสยาม, 2514), หน้า 15.

ขอเสนอแนะที่ไต่จากผลการวิจัย

ก. ขอเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันฝึกหัดครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดให้มีวิชาเลือกในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียน และนำไปพัฒนาท้องถิ่นได้ เพื่อให้เด็กเรียนสนใจ และให้ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของวิชานี้มากขึ้น
2. กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนอย่างเพียงพอ เพื่อช่วยให้ทางโรงเรียนจัดบริการทางคานทองสมุด ให้นักเรียนและครูมีหนังสือเพียงพอแก่ การค้นคว้า และจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัย เพราะห้องสมุดเป็นแหล่งชุมชนที่ครูและนักเรียนใช้ ประกอบการเรียนการสอนมาก
3. กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ ให้มี จำนวนเพียงพอแจกจ่ายให้ทั่วถึง และเอกสารเสนอแนะแหล่งชุมชนที่มีคุณค่าทางการศึกษา พร้อมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่นั้นพอสมควร เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูสังคมนตรีศึกษา
4. สถาบันฝึกหัดครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดประชุมเชิงวิชาการ ในแก่ครูสังคมนตรีศึกษาอย่างน้อยปีละครั้ง รวมทั้งวิธีการใช้แหล่งความรู้ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ ผลการเรียนการสอน รวมทั้งการสร้างสื่อการสอน
5. กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันฝึกหัดครู ควรจะสร้างศูนย์วัสดุอุปกรณ์ สื่อการศึกษา หรือศูนย์วิชาการ (School Resource Centre) และแสดงบทบาททั้ง ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มาก เพื่อบริการแก่ครูสังคมนตรีศึกษาและครูอื่น ๆ ในการหาความรู้เพิ่มเติม และสามารถยืมไปใช้ได้อย่างสะดวก ตลอดจนจัดให้มีการประเมินผลการใช้ของ วิชาการควย
6. การใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมนตรีศึกษา เป็น ประสิทธิภาพตรง กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันฝึกหัดครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ การสนับสนุนและส่งเสริม

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับศึกษานิเทศก์

1. ศึกษานิเทศก์ควรจัดการประชุมสัมมนาครูผู้สอนศึกษาย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คำแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ ตลอดจนเทคนิคการสอน โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น
2. ศึกษานิเทศก์ควรนิเทศตามโรงเรียนต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อแก้ปัญหาของครูและแนะนำเทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ การใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนทั้งเทคนิคในการวัดผลและประเมินผล
3. ศึกษานิเทศก์ควรเสนอแนะหนังสืออ้างอิง หนังสืออ่านประกอบและแหล่งความรู้ชุมชนหรือแหล่งวิชาการต่าง ๆ แก่ครูผู้สอน โดยอาจทำเป็นเอกสารหรือวารสาร เผยแพร่อย่างทั่วถึง

ค. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณในการไปใช้ประโยชน์แหล่งชุมชนของครูและนักเรียน ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการจัดหาอุปกรณ์การสอนหรือวัสดุทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ เช่น การขืมภาพยนตร์มาฉายประกอบการสอน การออกหนังสือราชการเพื่อเชิญบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นวิทยากร นอกจากนั้น ควรส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การไปร่วมกิจกรรมของชุมชน การสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ ฯลฯ เพราะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนได้ยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนใกล้โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา
3. โรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน หรือเขตการศึกษาเดียวกัน ควรร่วมกันจัดสัมมนาครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียน

การสอนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ที่โรงเรียน
ตั้งอยู่

4. จากการวิจัยพบปัญหาเกี่ยวกับผู้ปกครองว่า ผู้ปกครองของนักเรียน
บางคนยังขาดความเข้าใจในเรื่องการศึกษาของเด็กดีพอ ไม่ค่อยอนุญาตให้นักเรียนไป
ใช้แหล่งชุมชนหรือรวมกิจกรรม ทั้งนี้เพราะมีภาระทางด้านการประกอบอาชีพ และปัญหา
ทางเศรษฐกิจ ปัญหานี้อาจคลี่คลายลงได้บ้าง ถ้าโรงเรียนเชิญผู้ปกครองมาประชุมเพื่อ
ทราบนโยบายของโรงเรียน หรือปรึกษาหารือกัน เมื่อผู้ปกครองเข้าใจหน้าที่ของตนว่า
จะต้องเอาใจใส่และส่งเสริมการศึกษาของเด็กแล้ว จะทำให้การเรียนการสอนได้ผล
ดียิ่งขึ้น

ง. ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคัมศึกษา

1. ครูสังคัมศึกษาควรหมั่นค้นคว้าหาความรู้ ศึกษาเพิ่มเติม และติดตาม
ตามความเคลื่อนไหวทางการศึกษาอยู่เสมอ ควรหาโอกาสเข้าร่วมการอบรม หรือ
ประชุมทางวิชาการ เพื่อจะนำความรู้มาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
ยิ่งขึ้น มีการนำเอาเทคนิคการสอนและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางการศึกษามาใช้ในการ
สอนเพื่อทำให้นักเรียนมีความสนใจและสนุกสนานต่อการเรียนนั้น

2. ครูสังคัมศึกษาควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้และรู้
คุณค่าของการใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้รอบ ๆ ตัว ควบคู่กันเอง มีใฝ่คหหนังสือเรียน
เป็นหลักเพียงอย่างเดียว โดยเน้นวิธีการเรียนรู้ โดยครูทำหน้าที่คอยให้คำปรึกษาหารือ
เมื่อนักเรียนประสบปัญหา

3. ครูสังคัมศึกษา ควรพยายามใช้แหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรง-
เรียน ในท้องถิ่น ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนให้มากที่สุด ครูไม่ควรมองข้ามไป
โดยให้เหมาะสมกับเนื้อหา ความสนใจ และความพร้อมของนักเรียน

4. ครูสังคมนาควรรปรับตนเองให้เข้ากับสภาพของชุมชนหรือท้องถิ่น - มีความสัมพันธ์และร่วมมือกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น วิทยากร เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชน ผู้ปกครองของนักเรียน บุคคลในชุมชน รวมทั้งครูในโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในค่านการศึกษา และเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน

5. ครูสังคมนาควรรส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนตามความเหมาะสมแก่โอกาส เช่น การศึกษานอกสถานที่ การฟังวิทยากร ฟังอภิปราย หรือ ฟังบรรยาย การไปรวมกิจกรรมของชุมชน การออกไปสำรวจบริเวณโรงเรียนหรือชุมชนใกล้โรงเรียน การไปสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ในชุมชน ฯลฯ เพราะจะเป็นประโยชน์ในค่านการเรียนรู้และการปรับตัวและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนได้

6. ในการใช้แหล่งชุมชนทุกครั้ง ครูควรมีจุดมุ่งหมายไว้ว่าจะให้นักเรียนรู้อะไร หรือเกิดพฤติกรรมอะไร แล้วดำเนินการและวัดผลประเมินผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ในค่านการวัดผลประเมินผลครู ควรประเมินผลก่อนและหลังการใช้แหล่งชุมชน และควรประเมินทุกค่านมิใช่ค่านความจำเท่านั้น

7. ครูสังคมนาควรรสำรวจในชุมชนของตนว่ามีแหล่งความรู้อะไรบ้างที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ และควรสนใจติดตามศึกษาแหล่งความรู้ชุมชนใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยทำเป็นบัญชีรายชื่อแหล่งความรู้ในชุมชนไว้

8. ก่อนการใช้แหล่งชุมชนครูควรเลือกแหล่งชุมชนให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด โดยครูควรวางแผนอย่างรอบคอบ และมีกระวัง โดยมีการศึกษาปัญหาอุปสรรค ความคิดเห็นของบุคคลอื่น ๆ ที่เคยใช้แหล่งชุมชนนั้นก่อน เพื่อจะได้รับความสะดวกไม่เสียเวลา และเศรษฐกิจโดยไคผลไม่คุ้มค่าน

9. ครูสังคมนาควรรเก็บผลงานจากการศึกษาแหล่งชุมชนต่าง ๆ ไว้ ชชน

เอกสารที่ได้รับแจก ผลการสัมภาษณ์ รายงานหรือการจัดนิทรรศการของนักเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาต่อไป

10. ครูผู้คุมศึกษาควรเป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพครู สมาคมศึกษาศาสตร์ สมาคมภูมิศาสตร์ สมาคมครูผู้คุมศึกษา หรือสมาคมอื่น ๆ เพื่อพัฒนาอาชีพของคนในท้องถิ่น

จ. ข้อเสนอแนะสำหรับนักเรียน

1. ก่อนการใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชน นักเรียนควรศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาเป็นแนวทางก่อนจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

2. ขณะที่กำลังใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชน นักเรียนควรมีระเบียบวินัย ตั้งใจแสวงหาความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างเต็มที่ มีความรับผิดชอบ และรักษามรรยาทในฐานะผู้ใช้บริการที่ดี พร้อมทั้งตรงต่อเวลา

3. ในการใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชน นักเรียนควรปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสถานที่นั้นอย่างเคร่งครัด

4. หลังการใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชนแล้วนักเรียนควรจะวัดผลตนเองทุกครั้งว่าได้รับความรู้และประสบการณ์จากแหล่งชุมชนนั้นมากน้อยเพียงใด

ฉ. ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชน

1. เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชน ควรมีการประชาสัมพันธ์ แจกเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับระเบียบและบริวารต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้สะดวก

2. ควรจัดวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ให้มีจำนวนเพียงพอที่จะให้คำอธิบายแก่นักเรียนได้อย่างทั่วถึง และมีเครื่องขยายเสียงที่ดังพอที่จะได้ยินได้ทั่วถึง

3. ควรแจกเอกสาร หรือเชิญครูผู้ชำนาญ หรือใช้ประโยชน์แห่งชุมชนก่อน เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูในการให้ความรู้แก่นักเรียนด้วย

4. เจ้าหน้าที่ควรอำนวยความสะดวก และให้ความรู้แก่นักเรียนทุกระดับด้วยความเต็มใจอย่างทั่วถึงกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรใช้เครื่องมือในการวิจัยแบบอื่น ๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น และควรมีการวิจัยการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับอื่น ๆ หรือวิชาอื่น ๆ

2. ควรมีการวิจัยการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในเขตการศึกษาอื่น ๆ

3. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย